

Lubelskie Lasy w roku jubileuszowym 2014

70 lat funkcjonowania Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie tworzy piękną kartę w historii polskiego leśnictwa i znakomicie wpisuje się w tegoroczny jubileusz 90-lecia Lasów Państwowych w Polsce. Ich historia sięga 1924 roku, kiedy to ówczesny Prezydent Polski Stanisław Wojciechowski podpisał dwa rozporządzenia: 28 czerwca – o statucie polskich lasów państwowych i 30 grudnia – o organizacji i administracji lasów państwowych.

Prawny i gospodarczy model polskiego leśnictwa ukształtował się w ciągu kilku następnych lat. W latach 30. XX w. pierwszy dyrektor Lasów Państwowych, Adam Lorek, nakreślił wizję ich funkcjonowania, wg której las miał pełnić wiele różnorodnych funkcji, a produkcja drewna była tylko jedną z nich.

Katastrofą dla polskich lasów była druga wojna światowa. Okupanci prowadzili rabunkową gospodarkę dewastując lasy. Wielu leśników zginęło podczas walk oraz śmiercią męczeńską wraz z całymi rodzinami. Wydarzenia tamtych lat upamiętniają rozsiane w lasach liczne mogiły, które leśnicy otaczają opieką pielęgnując pamięć o poległych bohaterach.

Historia Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie rozpoczyna się przy końcu drugiej wojny światowej w lipcu 1944 roku. Lubelscy leśnicy zajęli i zabezpieczyli gmach, archiwa oraz urządzenia okupacyjnej niemieckiej dyrekcji lasów przy ul. Okopowej 7 w Lublinie. Na podstawie „tymczasowego upoważnienia” WRN, 1 sierpnia 1944 roku rozpoczęła funkcjonowanie Lubelska Dyrekcja Lasów Państwowych, której pierwszym dyrektorem wybrany został inż. Feliks Osiński. Organizację dyrekcji oparto na przedwojennym statucie organizacyjnym. Lublin stał się też ośrodkiem tworzącej się Naczelnej Dyrekcji Lasów oraz bazą kadrową dla organizujących się na wyzwolanych terenach kraju dyrekcji Lasów Państwowych.

Pierwszym działaniem nowej dyrekcji była inwentaryzacja majątku. Opracowano też dekret o upaństwowieniu lasów, który ogłoszony został 12 grudnia 1944 roku. Lasy zarządzane wówczas przez Lubelską Dyrekcję obejmowały powierzchnię 291 680 ha, w czym przedwojenne lasy państwowe stanowiły tylko 87 tys. ha. Całkowity zapas drewna na pniu w Lasach Państwowych oszacowano na 17 345 tys. m³, co dawało zaledwie 68 m³/ha. Przeciętny wiek wynosił 43 lata. Powierzchnię drzewostanów do 40 lat i zrębów wojennych określono na 186 078 ha, co stanowiło 65,3 % powierzchni całkowitej. W okresie okupacji wyrąbano 72 tys. ha lasów i 9 mln m³ drewna (prawie 20-letni etat cięć),

zniszczono 310 osad leśnych, szereg budowli i tartaków, zginęło 881 leśników. Lesistość obszaru Lubelszczyzny po wojnie wynosiła zaledwie 16%.

W konsekwencji wysiłek pierwszych lat po wojnie skierowano na zalesianie zrębów wojennych, przy dotkliwym braku sadzonek, sprzętu i ludzi. Skutecznie też ograniczono kradzieże drewna. Nie obyło się bez ofiar – zginęło 7 pracowników. Kolejnym wielkim problemem były pożary lasu – tylko w latach 1946-47 spłonęło prawie 3400 ha.

Od 1 stycznia 1950 r. podstawą zarządzania lasami była ustawa z 20 grudnia 1949 roku o Państwowym Gospodarstwie Leśnym, która wraz z wydanymi do niej rozporządzeniami była podstawą kolejnych zmian w organizacji gospodarki leśnej kraju. Ukształtowana w procesie tych zmian wielkość powierzchni RDLP w Lublinie, wynosząca 420 tys. ha, obejmująca zasięgiem terytorialnym całe województwo lubelskie, 3 powiaty Podkarpacia i 1 powiat województwa mazowieckiego, przetrwała do chwili obecnej.

Położenie i warunki przyrodnicze.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Lublinie jest jedną z 17 dyrekcji w kraju. Leży w południowo - wschodniej części Polski. W jej wchodzi 25 nadleśnictw: Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Chotyłów, Gościeradów, Janów Lubelski, Józefów, Krasnystaw, Kraśnik, Lubartów, Międzyrzec, Mircze, Nowa Dęba, Parczew, Puławy, Radzyń Podlaski, Rozwadów, Rudnik, Sarnaki, Sobibór Strzelce, Świdnik, Tomaszów, Włodawa oraz Zwierzyniec. Od wschodu na znacznym odcinku granicą dyrekcji jest granica Polski z Ukrainą i Białorusią na rzece Bug, od zachodu zaś granicę tę wyznacza Wisła z jej najpiękniejszym odcinkiem, jakim jest Małopolski Przełom Wisły.

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski (J. Kondracki) obszar Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie obejmuje makroregiony:

- w części północnej i północno-zachodniej - Nizinę Południowopodlaską
- w części północno-wschodniej i wschodniej – Polesie Zachodnie i Polesie Wołyńskie,
- w części środkowej – Wyżynę Lubelską, Wyżynę Wołyńską i niewielki fragment Niziny Środkowomazowieckiej,
- w części południowo-wschodniej – Roztocze i niewielki fragment Kotliny Pobuża,
- w części południowej i południowo-zachodniej – Kotlinę Sandomierską.

Obszar dyrekcji leży w dorzeczu Sanu, Wisły i Bugu. Północna i północno-zachodnia część, leżąca na Nizinie Południowopodlaskiej położona jest na lekko falistej równinie z ostańcowymi pagórkami polodowcowymi. Północno-wschodnią część (Polesie Zachodnie i Wołyńskie) stanowi płaska równina, na której płytko zalegające wody gruntowe powodują

występowanie bagien, torfowisk i jezior. Środkową i południowo-wschodnią część obejmuje rozczłonkowana wąwozami i dolinami rzek Wyżyna Lubelska i Wyżyna Wołyńska. Od południa ogranicza je wyżynny wał Roztocza. Tereny na południe od Roztocza są częścią nisko położonej Kotliny Sandomierskiej.

Zróżnicowanie gleb na terenie RDLP w Lublinie uwarunkowane jest głównie cechami podłoża. Na północy w obrębie Niziny Południowopodlaskiej występuje mozaika gleb brunatnych właściwych i bielicowych. Duże obszary, szczególnie na wschodzie, zajmują gleby bagienne i pobagienne. Środkowa i południowa, lessowa część obszaru pokryta jest glebami płowymi (miejscami z czarnoziemami), na południu i południowym - zachodzie, na utworach piaszczystych przeważają gleby bielicowe.

Klimat regionu jest zróżnicowany. W części północnej jest on zaliczony do strefy umiarkowanej - przejściowej, na południu zaś do strefy podgórskich nizin i kotlin. Zróżnicowanie klimatu jest związane głównie z wyniesieniem danego obszaru nad poziom morza. Roczna ilość opadów waha się od 500-600 mm w rejonach północnych, do ponad 700 mm na południu (Roztocze). Ważną barierą klimatyczną jest tu dolina Wisły. Na wschód od niej klimat zaczyna przybierać cechy kontynentalne (bardziej mroźne zimy, suche i upalne lata, krótszy sezon wegetacyjny).

Duże zróżnicowanie gleb, klimatu i stosunków wodnych, a także wzajemne przenikanie elementów flory i fauny: wschodnich z zachodnimi, południowych z północnymi oraz położenie na ważnych europejskich granicach przyrodniczych, jest źródłem ogromnej różnorodności przyrody regionu. Jego bogata flora zawiera wiele gatunków rzadkich i prawie chronionych. Oprócz roślin środkowoeuropejskich spotkamy tu liczną grupę gatunków górskich (np. tojad dzióbaty, żywiec gruczołowaty, widłak wroniec), które na Roztoczu oraz na Wyżynie Lubelskiej osiągają północną granicę swego występowania. Rośliny południowo-wschodnie (pontyjskie) osiągają tu zachodni i północny kres swego zasięgu (np. żmijowiec czerwony, powojnik prosty, groszek wschodniokarpacki). Z kolei rośliny północne, związane ze strefą borów północnoeuropejskich, mają tutaj swą granicę południową (np. zimoziół północny, bagnica torfowa). Wpływ klimatu atlantyckiego zaznacza się również obecnością nielicznych gatunków atlantyckich (np. rosiczka pośrednia, widłaczek torfowy). Na Lubelszczyźnie występują prawie wszystkie krajowe gatunki drzew i krzewów leśnych. Niektóre z nich, jak: jodła, buk, jawor i lipa szerokolistna osiągają tu również północno-wschodni kres swego zwartego zasięgu.

Podobnie kształtuje się fauna, a szczególnie te jej grupy, które nie mają skłonności do dalekich wędrówek, np. niektóre motyle mają tu swój zachodni, północny czy wschodni zasięg występowania. Na Lubelszczyźnie przeplatają się także granice zasięgów

występowania ptaków. Od północy docierają tu kaczki: świstun, gągoł i nurogęś, a także sieweczka obrożna, batalion czy dubelt. Północną granicę zasięgu ma też żoła. Najdalej na zachód występuje gadożer i puszczyk mszarny, a na wschód – płomykówka, pliszka górską, słowik rdzawy i pełzacz ogrodowy. Puszcza Solska to jedno z czterech miejsc w Polsce, gdzie jeszcze występuje głuszec, którego liczebność szacuje się tu na 115 osobników. Wśród ssaków zachodnią granicę występowania osiąga suseł perełkowany, który poza Lubelszczyzną w Polsce nie występuje. Ważną grupę zwierząt stanowią duże ssaki leśne, jak jeleni, łoś i sarna. Ich liczebność szacowana jest na: 10 tys. jeleni, 2,5 tys. łośi, 61 tys. saren, 19 tys. dzików i 720 danieli. Duże drapieżniki to wilk (ok. 200 sztuk) oraz ryś (40 sztuk). Ważnym gatunkiem stał się również bóbr, który został reintrodukowany tutaj pod koniec ubiegłego wieku i zadomowił się niemal na wszystkich zbiornikach i ciekach wodnych regionu. Dziś jego populację szacuje się na 10 tys. osobników.

Bogactwo oraz zróżnicowanie świata roślin i zwierząt lubelskich lasów, a przede wszystkim ich różnorodność, dobrze zachowane i zagospodarowane drzewostany, to elementy decydujące o ich odrębności i wyjątkowej wartości przyrodniczej w skali Polski.

Lasy RDLP w Lublinie

Zasięg terytorialny Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie wynosi 2696 tys. ha (26,96 tys. km²). Nadleśnictwa RDLP w Lublinie zarządzają gruntami o powierzchni 420 tys. ha. W zasięgu działania dyrekcji znajduje się także ok. 234 tys. ha lasów prywatnych. Lesistość regionu wynosi ok. 24 % i jest jedną z niższych w kraju. Lasy charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem zarówno pod względem rozmieszczenia jak i wielkości kompleksów. Największe kompleksy leśne to: Puszcza Solska, pozostałości dawnej Puszczy Sandomierskiej, Lasy Roztocza, Lasy Strzeleckie, Sobiborsko-Włodawskie, Parczewskie i Kozłowieckie. Najniższą lesistością charakteryzuje się środkowa część obszaru RDLP w Lublinie - Wyżyna Lubelska i Wyżyna Wołyńska. Jest to związane z wysoką żyznością gleb tych obszarów, a w związku z tym preferowaniem ich rolniczego użytkowania.

Zróżnicowanie warunków klimatycznych i glebowych skutkuje dużą różnorodnością występujących typów siedliskowych lasu. Zróżnicowanie to występuje zarówno pod względem żyzności siedlisk jak i ich wilgotności. Siedliska borowe i lasowe występują w równowadze i zajmują po 48% powierzchni, zaś pozostałe 4% powierzchni zajmują siedliska olsów i łągów. Największą powierzchnię zajmują siedliska świeże (74%), zaś siedliska wilgotne i bagienne zajmują ok. 26% powierzchni lasów. Ze zróżnicowaniem siedlisk wiąże się różnorodność składu gatunkowego drzewostanów. Dominują lasy iglaste

tj. lasy, z przeważającym udziałem gatunków iglastych (co najmniej 80%). Zajmują one ok. 49% powierzchni. Lasy liściaste zajmują 13% powierzchni. Pozostałe 38% powierzchni to lasy mieszane.

Gatunkiem dominującym w drzewostanach RDLP Lublin jest sosna. Jej udział powierzchniowy wynosi ok. 61%. Sosna pospolita jest gatunkiem mało wymagającym w stosunku do siedliska. Optymalne warunki dla jej rozwoju to stosunkowo ubogie gleby piaszczyste. Z tego powodu dominuje w Puszczy Solskiej, Lasach Janowskich i Puszczy Sandomierskiej.

Drzewem zajmującym drugie miejsce pod względem powierzchni występowania jest dąb (14%). Na terenie RDLP występują dwa gatunki dębów: dąb bezszypułkowy i znacznie częściej występujący dąb szypułkowy. Dąb ma znacznie większe wymagania siedliskowe. W naszym regionie szczególnie dogodne warunki dla dębu występują we wschodniej części. W Nadleśnictwie Mircze jest on gatunkiem panującym. Piękne dąbrowy rosną również w Nadleśnictwach Strzelce i Chełm. Na uwagę zasługują także 120 – 150-letni drzewostan dębu bezszypułkowego występujący w Lasach Kozłowieckich (Nadleśnictwo Lubartów) i objęty ochroną jako rezerwat przyrody „Kozie Góry”.

Na Roztoczu, gdzie dominują siedliska wyżynne, w skład gatunków lasotwórczych wchodzi: jodła i buk, tworząc bory jodłowe oraz urokliwe, zwłaszcza jesienią, buczyny. Drzewa tych gatunków często osiągają imponujące rozmiary. Wędrując po Roztoczu można spotkać kilkusetletnie jodły o wysokości do 50m i buki o wysokości do 40m i obwodzie dochodzącym do 5m.

W olsach - siedliskach żyznych i mocno uwilgotnionych, dominuje olsza czarna. Jej udział powierzchniowy w lasach regionu wynosi 6%. Z kolei gatunkiem charakterystycznym dla grądów jest grab, który w naszych lasach tworzy drugie piętro drzewostanu. Udział powierzchniowy graba wynosi 2%. W lasach Lubelszczyzny występują również: świerk, wiąz, jesion, jawor, osika, modrzew, lipa i klon..

Średni wiek lasów Lubelszczyzny wzrósł do 64 lat w Lasach Państwowych i 48 lat w lasach prywatnych. Zasoby drzewne na pniu wynoszą 107 mln m³ w Lasach Państwowych i 45,5 mln m³ w lasach prywatnych (w Lasach Państwowych wzrosły w okresie powojennym sześciokrotnie).

Gospodarka leśna

W ramach hodowli lasu wykonywane są min. odnowienia i zalesienia, zadania z selekcji i nasiennictwa, szkółkarstwa, pielęgnowania i przebudowy drzewostanów. Od

1944 r. powierzchnia zalesień i odnowień wyniosła ok. 240 tys. ha, a ich obecny roczny rozmiar kształtuje się na poziomie ok. 2500 ha (w tym odnowienia naturalne ok. 360 ha). W realizacji programu zachowania zasobów genowych wybrano 871 ha drzewostanów nasiennych wyłączonych najwyższej jakości, 12959 ha drzewostanów nasiennych gospodarczych, założono 94 ha plantacji nasiennych oraz 16 ha plantacyjnych upraw nasiennych. Sadzonki produkowane są w 63 szkółkach o łącznej powierzchni 157 ha, w ilości ok. 70 milionów rocznie, w tym w nowoczesnych technologiach z zakrytym systemem korzeniowym. Zabezpiecza to potrzeby własne i innych właścicieli lasów naszego regionu.

Wiele uwagi lubelscy leśnicy poświęcają ochronie lasu, polegającej na ciągłej obserwacji czynników powodujących zagrożenie stanu lasu i zapobieganiu zjawiskom powodującym to zagrożenie. Można stwierdzić, że dzisiejsze lasy Lubelszczyzny to jedne z najodporniejszych w kraju na zagrożenia ze strony owadów i grzybów.

Istotnym zagrożeniem stały się natomiast duże zwierzęta dziko żyjące jak jeleń – nie występujący w lubelskich lasach po wojnie oraz sarna. Coraz większym problemem jest łoś, którego liczebność na terenie RDLP w Lublinie oszacowano na 2510 szt., co stanowi 150% liczebności z 1937 r. w całym kraju. Istotne problemy stwarzają występujące w nadmiernej ilości bobry.

Nadal uwagę lubelskich leśników koncentrują pożary lasu. Ok. 130 pożarów rocznie i 67 ha spalonej powierzchni jest wciąż istotnym problemem.

W ramach cięć pielęgnacyjnych i użytkowania dojrzałych drzewostanów RDLP w Lublinie pozyskuje 1 911 tys. m³ drewna, które sprzedaje 857 firmom przetwarzającym drewno oraz zaspokaja zapotrzebowanie na drewno mieszkańców Lubelszczyzny. Zadania z zakresu gospodarki leśnej realizuje 414 wyspecjalizowanych Zakładów Usług Leśnych.

Leśnicy wybudowali i utrzymują prawie 1000 km dróg leśnych, partycypują w budowach i modernizacjach dróg gminnych i powiatowych. W programie małej retencji wybudowanych zostało 277 obiektów gromadzących 1,8 mln m³ wody w lasach.

Te dane ilustrują ogrom pozytywnych zmian w lasach Lubelszczyzny w ciągu minionych 70 lat, a równocześnie są świadectwem dobrego gospodarowania, prowadzonego na podstawie ustawy o lasach z 28 września 1991 r., na zasadach zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, opartej na podstawach ekologicznych.

Ochrona przyrody

Aż 44% lasów RDLP w Lublinie stanowią lasy ochronne (głównie wodochronne,

glebochronne i leżące wokół miast). Bogactwo przyrody lubelskich lasów zdecydowało o wielości i różnorodności form jej ochrony. Z lasów dyrekcji lubelskiej utworzono 2 parki narodowe: Roztoczański (1974) oraz Poleski (1990) oraz 74 rezerwaty przyrody.

Parki krajobrazowe (16 obiektów o łącznej powierzchni 107 tys. ha) obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe i krajobrazowe w celu zachowania tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny wyodrębnione ze względu na wyróżniający się krajobraz. W zasięgu terytorialnym RDLP Lublin jest ich 16 (łącznie 55 tys. ha).

Obszary Natura 2000 to europejska sieć obszarów chronionych, których celem jest utrzymanie stanu ochrony siedlisk i gatunków o znaczeniu wspólnotowym. W zasięgu RDLP w Lublinie wyznaczono 20 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków o powierzchni 155 tys. ha, co stanowi 37% powierzchni lasów dyrekcji. Ponadto wyznaczono 73 Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk gdzie grunty LP zajmują powierzchnię 79 tys. ha, co stanowi 19% powierzchni lasów Skarbu Państwa zarządzanych przez nadleśnictwa..

Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska, o szczególnych walorach oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów przyrody. Najczęściej za pomniki przyrody uznawane są okazałe drzewa. W lubelskich lasach znajduje się 347 pomników przyrody. Są to: pojedyncze drzewa (246), grupy drzew (63), aleje (3), głązy narzutowe (17), pomniki powierzchniowe (18). Najliczniej reprezentowane wśród pomników przyrody na terenie RDLP Lublin są dęby szypułkowe i lipy drobnolistne.

Ochroną w formie powierzchniowych pomników przyrody objęte są stanowiska zimoziołu północnego, cieszynianki wiosennej, tajeży jednostronnej, wiśni karłowatej, groszku wschodniokarpackiego, wawrzyńka wilczełyko, trzech gatunków widłaków (goździstego, jałowcowatego i spłaszczonego), grupy jałowców pospolitych, płaty roślinności kserotermicznej oraz źródliska i skałki.

Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, np. torfowiska, starorzecza i śródleśne oczka wodne. Utworzono ich 1103 użytki o łącznej powierzchni 3,4 tys. ha.

W lasach ustanowiono 385 stref ochronnych zwierząt, głównie wokół gniazd rzadkich ptaków, jak: bielik, orlik krzykliwy, bocian czarny, głuszc, cietrzew, gadożer, puchacz, kania czarna, a także dla ochrony żółwia błotnego. Łączna ich powierzchnia wynosi 23,1 tys. ha.

Edukacja leśna, turystyka i rekreacja

Ważnym zadaniem, realizowanym przez leśników jest udostępnianie lasu dla społeczeństwa (turystyka i rekreacja), a także prowadzenie działalności edukacyjnej, skierowanej głównie do dzieci i młodzieży szkolnej. Ma ona na celu kształtowanie wśród młodego pokolenia postaw proekologicznych oraz szacunku do lasu i ojczystej przyrody. W Leśnym Kompleksie Promocyjnym „Lasy Janowskie” działa nowoczesny i dobrze wyposażony Ośrodek Edukacji Ekologicznej, który prowadzi stałą edukację ekologiczną w oparciu własne programy oraz bogate zaplecze (wystawa przyrodnicza, sale edukacyjne, ścieżki dydaktyczne itp.). Organizowane są tu kilkudniowe turnusy edukacyjne (tzw. „zielone szkoły”), w których uczestniczy młodzież przyjeżdżająca z dużych aglomeracji miejskich (Warszawa, Łódź, Kraków, Lublin i innych). Ponadto w innych nadleśnictwach utworzono 16 izb edukacji leśnej, 21 wiat edukacyjnych oraz 57 ścieżek dydaktycznych w najciekawszych przyrodniczo zakątkach leśnych. Ogółem w działalności edukacyjnej na terenie RDLP uczestniczy ok. 400 pracowników Lasów Państwowych, a z prowadzonych przez nich zajęć korzysta w rocznie ok. 75 tys. osób.

W naszych lasach tworzone są liczne trasy rowerowe, konne, trasy narciarstwa biegowego itp. Leśnicy prowadzą także działalność edukacyjną i promocyjną poprzez uczestnictwo w kampaniach promocyjnych oraz imprezach masowych, organizowanych w różnych miejscach regionu i kraju. Wydają własne materiały promocyjne, ulotki, foldery, przewodniki i albumy.

Lubelskie Lasy, podobnie jak wszystkie Lasy Państwowe w kraju, są otwarte i dostępne dla wszystkich o każdej porze roku. Są także coraz lepiej zagospodarowane pod względem turystycznym i rekreacyjnym. Warto to wykorzystać dla wypoczynku, relaksu i poznawania piękna, bogactwa i tajemnic przyrody oraz różnych aspektów gospodarki leśnej i pracy leśników.

Lubelscy leśnicy serdecznie zapraszają.